

بسم الله الرحمن الرحيم

جایگاه روحانیت در هدایت دینی نسل جوان

استاد راهنما: خانم اعظم قلیچ زاده

نویسنده: هانیه فاطمی زاده

مدرسه علمیه الزهرا (س) مینودشت استان گلستان

چکیده:

عمل و انتخاب انسان در هدایت و ضلالت او نقش مهمی دارد و اگر می بینیم که گمراهی بشر به خدا نسبت داده شده است، به خاطر آنست که این خاصیت را «خداوند» در اعمال و انتخاب های او نهاده است. خداوند زمینه هدایت همگان را فراهم نموده است؛ ولی برخی از افراد با ارتکاب گناه و معصیت خود را از آن محروم می سازند و به ضلالت و گمراهی می افتند. «هدایت الهی» به معنای توفیق بر کارهای خیر و راه های نیک بختی و سعادت است و آن مخصوص کسانی است که در راه حق گام بردارند و در این راه مجاهده کنند. «ضلالت» نیز به معنی

سلب این توفیق و قطع این کمک الهی که مخصوص گنهکاران و ستمگران و مسرفان و افراد بی ایمان است.

هدایت الهی دو گونه است : ابتدائی . تکوینی

۱. هدایت تکوینی؛ به معنی رساندن هر چیزی که در عالم وجود دارد، به سرمنزل مقصود و کمال نهایی آن

۲. هدایت تشریعی؛ این نوع از هدایت مخصوص انسان است و به این معناست که خداوند متعال، برای رساندن بشر به سرمنزل مقصود که همان ملاقات با پروردگار متعال باشد، از هیچ گونه ارشاد و راهنمایی، دریغ نورزیده است. ساده اندیشان را بوسیله تمثیل و مثالهای زیبا و عده ای را به وسیله موعظه و نصیحت و متفکران را از راه آموختن حکمت و با عده ای نیز از طریق جدال احسن، آنها را به سوی خویش دعوت فرموده است، همان طور که به پیامبرش - صلی الله علیه و آله - می فرماید: «ادع الی سبیل ربك بالحكمة و الموعظة الحسنة و جادلهم بالتی هی احسن؛ مردم را با حکمت و موعظه نیکو و جدال احسن، به راه پروردگارت، دعوت کن.»

توی هدایت تشریعی خداوند یک عده معصومین (ع) را مأمور کرده که انسان را هدایت کند. هدایت دینی هم در واقع همان هدایت تشریعی است که خداوند آن را بر عهده ی پیامبران و معصومین (ع) قرار داده است . که بعد از معصوم (ع) این وظیفه بر عهده ی افراد صالحی است که آن را انجام میدهند . از جمله این افراد جامعه ی روحانیت می باشد که در این منصب به هدایت دینی جامعه ی بشریت میپردازند. و در این مقاله به موارد انواع هدایت، جایگاه اجتماعی روحانیت و راهکارهای موفقیت روحانیت در هدایت دینی جوانان میپردازیم .

روش انجام پژوهش کتابخانه ای با جمع آوری اطلاعات با فیش برداری از کتاب ها و یک سری مقالات انجام شده است .

پژوهش حاضر با هدف تبیین و بررسی (جایگاه روحانیت در هدایت دینی نسل جوان)

از جمله نتایجی که به این پژوهش حاصل شده موضوعاتی : راهکارهای موفقیت روحانیت در هدایت دینی جوانان، صداقت داشتن جامعه روحانیت با نسل جوان، عقلانی برقرار کردن ارتباطات با نسل جوان ،بازسازی گفتمان دینی با زبان روز ، حضور فعال در فضای مجازی و رسانه ای و چند مورد دیگر میپردازیم .

کلیدواژه: روحانیت، هدایت دینی، نسل جوان

به نظر می‌آید خداوند از دو راه و به دو صورت، انسان را هدایت می‌کند: یکی از طریق اعطای عقل به انسان است که به سبب آن یکسری از خوبی‌ها و بدی‌ها برای او روشن می‌شود؛ مانند حسن عدل و قبح ظلم.

و دیگر از طریق بیان پیامبران و امامان که رسولان الهی به سوی مردم هستند. احکام شرعی که به وسیله‌ی ایشان به انسان‌ها ابلاغ می‌شود، از این نوع هدایت خداست که شامل احکامی همچون نماز، روزه، حج و... می‌گردد.

پس عقل و شرع دو صورت هدایت الهی هستند که اولی رسول باطنی و دومی رسول ظاهری پروردگار به سوی انسان‌ها می‌باشند.

معمولاً تفاوتی که بین این دو نوع هدایت گذاشته می‌شود، این است که اولی جنبه‌ی تکوینی دارد و دومی جنبه‌ی تشریعی. منظور این است که اولی را خداوند در وجود انسان خلق می‌کند به طوری که در سنّ بلوغ عقلی، این هدایت بدون اینکه انسان بخواهد و بفهمد، در او به وجود می‌آید و به همین جهت هدایت تکوینی نامیده می‌شود.

اما در هدایت تشریعی، انسان مخاطب رسول ظاهری قرار می‌گیرد و از طریق شنیدن سخنان او، به حکم الهی آگاه می‌شود. این نوع هدایت همان راهی است که به وسیله‌ی پیامبران و امامان از طرف خدا پیش روی انسان‌ها گشوده می‌شود تا اگر خواهان سعادت بودند، به آن روی آورند و اگر نخواستند، از آن روی گردانند. که این هدایت بعد از معصوم (ع) این وظیفه بر عهده‌ی افراد صالحی است که آن را انجام می‌دهند. از جمله این افراد روحانیون جامعه هستند.

پس اینکه خدا در قرآن فرمود: «ما راه (سعادت) را به انسان نشان دادیم» شامل مجموع هدایت تکوینی (به وسیله‌ی عقل) و هدایت تشریعی (از طریق شرع) می‌شود.

تعبیر دیگری هم در مورد هدایت الهی در قرآن آمده است: «وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ».

هر دو راه را به انسان نشان دادیم.

منظور از دو راه مطابق تفسیر امام صادق (علیه السلام) راه خیر و راه شرّ است؛ چنانکه در توضیح آیه فرمودند:

نَجْدَ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ.

راهنمایی انسان به راه‌های خیر و شر (نجدین) هم به صورت تکوینی صورت می‌پذیرد و هم از طریق تشریع.

با توجه به اهمیت موضوع اقدامات و تالیفاتی در این زمینه صورت گرفته اند از جمله: این نوشتار بیان و یادآوری همان خدمات شایسته و بی‌هیاوی فرهنگی روحانیت است که غالباً با پوشش‌ها و نقدها و سانسورهای افراد مختلف از داخل و خارج به فراموشی سپرده شده است. چنانکه، رهبر معظم انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی) در سالهای نخست انقلاب همواره نسبت به آن ابراز نگرانی

کرده و در سخنرانی مورخ ۶۳/۲/۱۷ فرمودند: «نقش روحانیون در این انقلاب نقش غیر قابل انکاری است هیچ کس هم تا کنون این نقش را انکار نکرده است. البته برای انکار کردن دیر نشده است! دستهای تحریف در جابه جای تاریخ ما از اول تا حال دخالت و اعمال نظر و اعمال نفوذ کرده اند. و این قضیه هم هیچ بعید نیست که روزی یک عده آدمهایی پیدا بشوند، بنویسند و بگویند که جامعه علمی اسلامی و روحانیت اسلام در این انقلاب نقش و تأثیری نداشته اند.» (آثار خمینی، نشر عروج، اسفندماه ۱۳۷۴، ص ۶۳).

علی صفایی حائری در کتاب روحانیت و حوزه این چنین میفرماید: آیا این شگفت انگیز نیست که در دل آن جامعه ی وحشی تاریک، انسانی عظیم و رهبری آگاه و قلبی وسیع تر از تمام هستی و روحی تا بی نهایت راه رفته؛ همچون علی تربیت شود و مشعلی چون او فروزان گردد؟!

این دین است که این شگفتی هارا آورد و همین امروز هم میتواند اعجازهایی را شروع کند و با همان سیستم اخلاقی که شرحش گذشت و با زیربنای معارف و عقاید و همراه نظام های اقتصادی و مالی-دارایی و قضایی و جزایی خود ، هم انسان هایی تربیت کند و هم جامعه ی انسانی تشکیل دهد. پس حالا که این دردها در اجتماع ماهست و این درمان هم در دسترس ما هست، باید افرادی را از میان خود آماده کنیم تا در دین، تفقه بگیرند و درمان هارا بشناسند و راه ها را بیایند. و این جامعه ی روحانیت است .

چاپ اول : بهار ۱۳۹۱ صفحه ۱۷۴

حمیدرضا شاکرین و علیرضا محمدی در کتاب دین و سیاست ولایت فقیه جمهوری اسلامی این چنین میفرمایند: از آنجایی که جوامع اسلامی به خصوص جوانان در حال تجربه کردن دوران گذار از نظامات دینی «ضددینی، استبدادی و وابسته»، به نظامات «مترقی، مردمی و مستقل» هستند و در هر جامعه در حال گذار، ضریب همبستگی مردمی پایین می آید؛ در این موقعیت ، وظایف دلسوزان و متفکران ، کمک در جهت کاهش بحران های شکاف زا و برانگیختن حس همبستگی بیشتر در میان مردم است و بهترین عامل برای انجام دادن این مهم در جامعه دینی «روحانیت» است .

حمیدرضا شاکرین و علیرضا محمدی . تابستان ۱۳۹۱

استاد نصیری گیلانی در مقاله روحانیت و جوانان اینگونه میفرمایند: روحانیت از نگاه آموزه های دینی حداقل سه مسئولیت عمده را بر دوش دارد که عبارتند از : ۱. تبلیغ دین ، ۲. تبیین دین . به این معنا که نخست باید دین و آموزه های آن به مردم ابلاغ شود و در مرحله دوم باید با پاسخگویی به پرسش ها و دفع شبهات جوانب و چارچوب های دین برای مردم و بویژه جوانان تبیین گردد . بهمن ماه سال ۱۳۸۸

خبرگذاری مهر، گروه دین و اندیشه: روحانیت قدیمی‌ترین نهادی است که توانسته است در زندگی اخلاقی، تربیتی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان به ویژه شیعیان نقش بی‌بدیل ایفا کند و لذا لازم است که نسبت به این تلاش‌ها بررسی‌های متعددی انجام شود. آبان ۱۴۰۴

لکن به دلیل تبیین عمیق‌تر بحث در این مقاله به دنبال پاسخگویی به این سوال هستیم که روحانیت چه نقشی در هدایت دینی نسل جوان دارد؟

مفهوم شناسی

الف: روحانیت در لغت چنین تعریف شده است: [=ع. ۱۷۷] (ع نسب.) منسوب به روح (م. ه) ۱_ دانشمند دینی، پیشوای مذهبی. ۲_ متقی، پارسا. ۳_ قسمی از معدنیات مانند زیبق. ۴_ خلاصه ی بعض عقاقر. (فرهنگ فارسی معین، ج ۲، ص ۱۱۸۷)

روحانیت از نظر اصطلاحی هم تعریف‌هایی دارد که میتوان به این مورد اشاره کرد: واژه «روحانیت» مصدر جعلی از «روحانی»، از ریشه «روح» و به معنای معنویت در برابر مادیت، فرشته، مقدس، پاکیزه، پارسایی، صفا و معنویت و رحمت است.

ب: نسل در لغت چنین تعریف شده است: [nasl. ع.] (ا. ۱) - زاده، فرزند. ۲- ذریه، دودمان: «مسعود... کس فرستاد و مال خواست، ندادند و گفتند: مال یکسان خود می دهیم، چه ما نیز از نسل و نژاد پادشاهیم. (فرهنگ فارسی معین، ج ۴، ص ۳۲۴۴)

جوان: [=ع. ۱۷۷-] (ص نسب.) ۱- هرچیز که از عمر او چندان نگذشته باشد، خواه انسان باشد، خواه حیوان و خواه نبات؛ شاب. (فرهنگ فارسی معین، ج ۱، ص ۹۰۵)

نسل جوان از نظر اصطلاحی هم تعریف‌هایی دارد که میتوان به این مورد اشاره کرد: نسل جوان یعنی نسل امروزی و بروز

ج: هدایت دینی در لغت چنین تعریف شده است: هدایت. [ه ی] (ع امص) هدایة. رهبری. راهنمایی. ارشاد. رهنمونی- (یاد داشت به خط مولف). نمایش راه راست و راهنمایی و دلالت و نجات از گمراهی.

دین: [بخش ۱] یکی از ایزدان در آیین زردشتی موکل به روز بیست و چهارم هرماه شمسی (دین روز). (فرهنگ فارسی معین، ج ۵، ص ۴۲۳۳)

هدایت دینی از نظر اصطلاحی هم تعریف‌هایی دارد که میتوان به این مورد اشاره کرد: از منظر دینی، هدایت الهی به معنای راهنمایی انسان از سوی خداوند برای رسیدن به سعادت دنیوی و اخروی است. خداوند متعال، با توجه به علم و حکمت بی‌نهایت خود، انسان را به

با ماهواره و امثال ماهواره منحرف کرد.» بنابراین روحانی باید به جامعه پذیر کردن دینی جوانان همت گماشته، او را به تعقل در مسائل اعتقادی و فکری و تعبد در امور عبادی ترغیب کند. «طبیعت پر انرژی جوان که بهترین ابزار صعود او به درجات والای مادی و معنوی است اگر به فرمان عقل در نیاید، خود سرچشمه فسادگری می‌شود که نیروی جوانی را به بیراهه می‌برد و ضایع می‌کند» (جوادی آملی، ۱۳۸۹، ب: ۲۱۰) «جامعه، مخصوصاً نسل نو و جوان، قابل صورتهای گونه گون است که اگر اولیای منزل و مدرسه، هنرمندی کنند و آن را به عقل و عدل بیارایند، زیبا می‌شود وگرنه دیگری از آنها اهریمن می‌سازد» (همان، ۱۳۸۹ ج: ۳۲۲).

۳: بازسازی گفتمان دینی با زبان روز

روحانیت باید با حفظ اصول دین، معارف اسلامی را با زبانی ساده، قابل فهم و روزآمد برای جوانان بیان کند. بهره‌گیری از مفاهیمی چون خودشناسی، معنویت، عدالت اجتماعی، حقوق بشر اسلامی و... به سبک مورد پسند نسل جدید، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است.

۴: حضور فعال در فضای مجازی و رسانه‌ای

یکی از مهم‌ترین وظایف روحانیت امروز، تولید محتوای غنی و جذاب در قالب‌های مختلف رسانه‌ای از جمله پادکست، ویدئو، موشن‌گرافیک و حضور در شبکه‌های اجتماعی است.

امام علی (ع) می‌فرماید: «وَكُونُوا لِلظَّالِمِ خَصْماً وَ لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا»

در فضای رسانه‌ای که گاهی ظلم فکری و اخلاقی نسبت به دین روا داشته می‌شود، سکوت روا نیست.

یکی از چالش‌های اصلی پیش‌روی روحانیت در عصر رسانه و فضای مجازی، ضعف در مهارت‌های رسانه‌ای و ارتباطی بسیاری از روحانیان است که باعث می‌شود نتوانند معارف دینی را در قالبی جذاب، قابل فهم و مورد پسند نسل جوان ارائه دهند؛ برای حل این مشکل، لازم است حوزه‌های علمیه به آموزش‌های نوین رسانه‌ای، تولید محتوا، فنون گفت‌وگو و استفاده از ابزارهای ارتباطی دیجیتال توجه ویژه‌ای داشته باشند و دوره‌های کاربردی برای طلاب برگزار کنند. چالش بعدی، بی‌اعتمادی بخشی از جوانان به روحانیت به دلیل برخی عملکردهای نامطلوب یا فاصله گرفتن برخی روحانیون از مشکلات واقعی جامعه است؛ در این زمینه، راهکار مؤثر، حضور فعال، صادقانه، متواضعانه و مستمر روحانیان در میان مردم و فضای مجازی است تا با رفتارهای اخلاق‌مدار، علمی و مردمی، چهره واقعی و اصیل روحانیت را به نسل جوان نشان دهند.

۵: ایجاد آرامش در دل‌های مؤمنین؛ یکی از شئون روحانیون

شان روحانی - این شأن هم یکی از مصادیق همین تبلیغ است - از جمله این است که در دل‌های مؤمنین، حالت اطمینان و سکینه به وجود آورد: «هَوَالَذِي انْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ» (فتح/۴) سکینه، یعنی حالت استقرار، حالت آرامش؛ آرامش روانی، آرامش فکری. نقطه‌ی

مقابل این اطمینان، حالت تشنج فکری و آشوب فکری و بی‌انضباطی فکر و اندیشه و احساسات در وجود یک فرد است که او را به انواع و اقسام بدبختیهای شخصی و اختلالات اجتماعی می‌کشاند. اگر شما امروز با مسائل دنیای مدرن، دنیای سرشار از فنآوری و علم و صنعت برتر و پیشرفتهای علمی که داعیه‌ی رهبری جهان را دارند - یعنی اروپا و آمریکا - آشنا باشید، خواهید دید که امروز بزرگترین گرفتاری آنها، فقدان این حالت آرامش و اطمینان و سکینه است.

۶: مدارا کردن روحانیون در برخورد با جوان‌ها

من سفارش می‌کنم که کانونهای فرهنگی - هنری مساجد را فراموش نکنید؛ البته با همکاری بسیج. بد است که بین روحانی مسجد و بسیج مسجد، اختلاف به وجود بیاید. نه، با همکاری بسیج، این کانونهای فرهنگی - هنری مساجد را مؤثر کنید، برایش کار کنید. بنشینید فکر کنید، مطالعه کنید و سخنی که متناسب با نیاز آن جوانی است که آنجا حضور پیدا میکند، فراهم کنید. مطالعه کنید. کتابهایی وجود دارد که میشود از این کتابها استفاده کرد. کتابهایی هست؛ بروید بپرسید، تحقیق کنید از کسانی که اهلش هستند. خودتان را مجهز کنید، مسلح به سلاح معرفت و استدلال کنید، بعد به این کانونهای فرهنگی - هنری بروید و پذیرای جوانها باشید. با روی خوش هم پذیرا باشید؛ با سماحت، با مدارا. فرمود: «و سنّة من نبیّه»، که ظاهراً عبارت است از «مداراة النّاس»؛ (عیون أخبار الرضا علیه السلام، شیخ صدوق، ج ۱، ص ۲۵۶، ح ۹؛ الکافی، ثقة الاسلام کلینی، ج ۲، ص ۲۴۱؛ بحار الأنوار، علامه مجلسی، ج ۷۲، ص ۴۱۷)

مدارا کنید. ممکن است ظاهر زننده‌ای داشته باشد؛ داشته باشد. بعضی از همینهایی که در استقبال امروز بودند و شما - هم جناب آقای مهمان‌نواز، هم بقیه‌ی آقایان - الان در این تریبون از آنها تعریف کردید، خانمهایی بودند که در عرف معمولی به آنها می‌گویند «خانم بدحجاب»؛ اشک هم از چشمش دارد میریزد. حالا چه کار کنیم؟ ردش کنید؟ مصلحت است؟ حق است؟ نه، دل، متعلق به این جبهه است؛ جان، دلباخته‌ی به این اهداف و آرمانهاست. او یک نقصی دارد. مگر من نقص ندارم؟ نقص او ظاهر است، نقصهای این حقیر باطن است؛ نمی‌بینند. «گفتا شیخا هر آنچه گوئی هستم / آیا تو چنان که مینمائی هستی؟». ما هم یک نقص داریم، او هم یک نقص دارد. با این نگاه و با این روحیه برخورد کنید. البته انسان نهی از منکر هم میکند؛ نهی از منکر با زبان خوش، نه با ایجاد نفرت.

نتیجه گیری:

عالمان دینی، با بهره‌گیری از آموزه‌های قرآنی، می‌توانند نقش محوری در تربیت دینی نسل جوان ایفا کنند. حضور فعال، پاسخ‌گویی علمی، و الگو بودن در رفتار، سه مؤلفه اصلی تأثیرگذاری آنان است. در عصر رسانه، این نقش نه‌تنها کاهش نیافته، بلکه با ابزارهای نوین، گسترده‌تر و مؤثرتر شده است. و روحانیت در همه ی امور جامعه می‌تواند نقش مهمی داشته باشد.

(آخوند خراسانی، محمد کاظم بن حسین، کفایت الاصول، ۱۳۸۹، ج ۱، قم)

(اسکافی، محمد بن همام، التمحیص، ۱۴۰۱ ش، ج ۱، قم)

(اسلامی نژاد آرانی، عباس، اثر پذیری حافظ از قرآن و حدیث، ۱۳۷۹ هـ ش، کاشان)

(جوادی آملی، عبدالله، توصیه‌ها پرسش‌ها و پاسخ‌ها ب ۲۱۰، ۱۳۸۹ هـ ش، ج ۱، قم)

(جوادی آملی، عبدالله، توصیه‌ها و پرسش‌ها و پاسخ‌ها ح ۱۶۹، ۱۳۸۹ هـ ش، قم)

(جوادی آملی، عبدالله، هدایت در قرآن، ۱۳۸۴، ج ۱، بی‌جا)

(حرانی، ابن شعبه، تحفه العقول، ۱۲۹۷ ق، ج ۱، تهران-قم)

(حر عاملی، شیخ محمد بن حسن، الجواهر السنية الاحادیث القدسیة، ج ۱، تهران)

(حر عاملی، شیخ محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ۱۴۱۴ ق، ج ۲۷، قم)

(حکیمی، محمدرضا، الحیاة، ۱۳۶۷، ج ۴، دفتر نشر فرهنگ اسلامی تهران)

(خمینی، روح الله رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، روحانیت و حوزه‌های علمیه از دیدگاه امام خمینی-تبیان، ج ۱، تهران)

(راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، ۱۴۱۲ هـ ق، ج ۱، بیروت لبنان)

(شفرز، برن هارد، مبانی جامعه شناسی جوانان، ۱۳۸۳، تهران)

(شیخ صدوق، محمد بن علی بن بابویه، ۱۳۲۵، ج ۱، تهران)

(طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان، ۱۳۷۵ ق، ج ۱، تهران-بیروت-قم)

(طباطبایی، سید محمد حسین، ترجمه تفسیر المیزان، ۱۳۶۷، ج ۱۳، تهران)

(قرائتی، محسن، تفسیر نور، ۱۳۷۴، ج ۴، تهران)

(کفعمی، تقی الدین ابراهیم بن علی، المصباح للکفعمی، ۱۳۲۱، ج ۲، تهران)

(کلینی، الکافی الثقه الاسلام، ج ۲، قم)

(مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الانوار الجامعة لدور اخبار الائمة الاطهار، ۱۳۶۲ هـ ش، ج ۲، بیروت-لبنان)

(مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الانوار الجامعة لدور اخبار الائمة الاطهار، ۱۳۱۵ ق، ج ۲، تهران)

(مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الانوار، ۱۳۸۸، ج ۲، قم)

(مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار

الجامعة لدرراخبار الائمة الاطهار، ۱۳۱۵ق، ج ۸۴، بیروت - لبنان)

(مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ۱۴۰۳ق، ج ۷۴، بیروت - لبنان)

(مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ۱۴۰۳ق، ج ۲۷، بیروت)

(مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ۱۳۵۳، ج ۱۲، تهران)

(مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ۱۳۵۳، ج ۱۷، تهران)

(معین، محمد، فرهنگ فارسی، ۱۳۸۴ هـ ش، ج ۱، تهران).

(معین، محمد، فرهنگ فارسی، ۱۳۵۰، ج ۲، تهران)

(معین، محمد، فرهنگ فارسی، ۱۳۸۴، ج ۴، تهران)

(معین، محمد، فرهنگ فارسی، ۱۳۸۸، ج ۵، تهران)